

JOANNA KRÓL

**JANINA PARAFINIUK-SOIŃSKA (1922–2012):
SZCZECIŃSKA PEDAGOG I UCZONA**

Słowa kluczowe: szczecińska pedagogika, oświata w Szczecinie, nauczyciel, humanistyka na Pomorzu Zachodnim

Key words: education in Szczecin, teacher, humanities in Western Pomerania

Wprowadzenie

Zycie i działalność naukowa, dydaktyczna i organizacyjna profesor Janiny Parafiniuk-Soińskiej jest jednocześnie historią szczecińskiej pedagogiki akademickiej. Ta z kolei stanowi nieodłączną część dziejów szczecińskiej humanistyki w ogóle, w tym i Uniwersytetu Szczecińskiego. Przekaz historyczny pokazuje, że droga do uczelni wyższej Pomorza Zachodniego nie była ani krótka, ani łatwa. Brak tradycji akademickiej, perturbacje polityczno-społeczne a także opór różnorodnych środowisk ogólnopolskich (politycznych i niektórych uniwersyteckich)¹ sprawiły, że Szczecin na swoją Alma Mater musiał czekać aż do 1985 r. Nie oznacza to jednak, że miasto było naukową pustynią.

¹ H. Lesiński, *Uczelnie wyższe i nauka*, [w:] *Dzieje Szczecina 1945–1990*, red. T. Białęcki, Z. Silski, Szczecin 1998, s. 425; K. Kozłowski, *Pomorze Zachodnie w latach 1945–2010. Społeczeństwo – władza – gospodarka – kultura*, t. 1, Szczecin 2012, s. 37; L. Turek-Kwiatkowska, *Problemy rozwoju nauki i oświaty pomorskiej*, [w:] *Pięćdziesiąt lat Polski na Pomorzu Zachodnim. Polityka. Społeczeństwo. Kultura*, red. K. Kozłowski, E. Włodarczyk, Szczecin 1996, s. 150; J. Faryś, *Pięćdziesięciolecie nauki polskiej na Pomorzu Szczecińskim*, „Przegląd Uniwersytecki” 1996, nr 1–3, s. 3; W. Stępiński, *Wniosek promotorski w sprawie nadania*

Obok uczelni techniczno-medycznych i rolniczych (pierwszeństwo w ich uruchomieniu traktować należy jako wypadkową racji gospodarczo-politycznych)² zaczęły powstawać instytucje naukowo-badawcze o profilu humanistycznym. Wśród nich wymienić można m.in.: Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, Archiwum Państwowe, Muzeum Regionalne, Pracownię Zakładu Historii Pomorza, Punkt Konsultacyjny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu³.

Lista wymienionych instytucji byłaby niepełna, gdyby nie uzupełnić jej o Wyższą Szkołę Nauczycielską i Wyższą Szkołę Pedagogiczną. Jest to tym bardziej zasadne, że obydwie placówki można uznać za kamienie węgielne Uniwersytetu Szczecińskiego. Pierwsza z nich powstała w 1968 r. jako filia Uniwersytetu Poznańskiego⁴ i była to – co warto podkreślić – pierwsza humanistyczna uczelnia w Szczecinie i zakład kształcenia nauczycieli na poziomie wyższym kształcący w trybie stacjonarnym⁵. W 1973 r. WSN na mocy rozporządzenia ministerialnego z 29 września tego samego roku zmieniła swoją nazwę na Wyższa Szkoła Pedagogiczna, uzyskując jednocześnie niezależność formalnoprawną, gdyż przechodziła pod bezpośrednie zwierzchnictwo Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki⁶. Nie zmieniło się za to podstawowe zadanie uczelni: było nim nadal podwyższanie kwalifikacji nauczycieli szczecińskich szkół podstawowych i średnich⁷. Jak wspomniałam, zarówno WSN, jak i WSP stanowiły bazę powstałego w 1985 r. Uniwersytetu Szczecińskiego, w tym i Instytutu Pedagogiki⁸. Zachowana została ciągłość w wymiarze materialnym, badawczym i osobowym. Gros kadry nowopowstałej uczelni re-

Gerardowi Labudzie godności honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego, [w:] *Gerard Labuda. Doktor honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego*, red. M. Drzonek, Szczecin 2003, s. 20.

² H. Lesiński, *Uczelnie wyższe i nauka...*, op.cit., s. 425; Z. Chmielewski, *Nauka i szkolnictwo wyższe w życiu intelektualnym Pomorza Zachodniego po 1945 roku*, [w:] *Kongres Pomorski. Od historii ku przyszłości Pomorza*, red. H. Bronk, E. Włodarczyk, Szczecin 1999, s. 189.

³ K. Kozłowski, *Pomorze Zachodnie...*, s. 201.

⁴ D. Koźmian, *Rozwój Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie w latach 1968–1983*, Szczecin 1985, s. 47.

⁵ D. Koźmian, *Rozwój Wyższej Szkoły Pedagogicznej...*, op.cit., s. 46; D. Koźmian, *Droga do Uniwersytetu Szczecińskiego w opinii prasy centralnej i regionalnej w latach 1981–1985 (w 15. rocznicę powstania uczelni)*, Szczecin 2000, s. 59.

⁶ Dziennik Urzędowy (dalej: Dz.U.) nr 39, poz. 231. Rozporządzenie Rady Ministrów z 29 IX 1973 r. w sprawie utworzenia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie.

⁷ Tamże.

⁸ J. Król, E. Magiera, *Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego (1985–2015)*, Szczecin 2015, s. 41.

krutowała się bowiem z pracowników wspomnianych wcześniej WSN i WSP⁹. Wśród nich była również Janina Parafiniuk-Soińska. Innymi słowy, jej droga życiowa i zawodowa w dużej mierze biegła równoległe z drogą rozwoju szczecińskiej humanistyki i pedagogiki akademickiej.

Rys biograficzny i praca zawodowa

Profesor Janina Parafiniuk-Soińska urodziła się 19 grudnia 1922 r. w małej wsi Sokule, w powiecie Radzyń Podlaski¹⁰. W 1946 r. podjęła swoją pierwszą pracę zawodową na stanowisku nauczycielki w szkole podstawowej w Ruszkowie, powiat Koło w ówczesnym województwie poznańskim¹¹.

Fot. Jerzy Giedrys

⁹ Tamże.

¹⁰ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Kwestionariusz osobowy, k. 8. Istnieje rozbieżność w dacie urodzin na świadectwie pracy (1923r.) a datą podaną na stronie Cmentarza Centralnego w Szczecinie (http://cmentarze.szczecin.pl/Cmentarze/chapter_11975.asp?smode=1&fnazwisko=Parafiniuk&fmie=Janina&fdataurodzenia=&fdatazgonu=, dostęp: 19.02.2016). Po konsultacji telefonicznej z pracownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w Szczecinie jako obowiązujący przyjęto 1922 r. – przyp. aut.

¹¹ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Kwestionariusz osobowy, k. 9.

Trzy lata później swoje losy związała już ze Szczecinem, obejmując funkcję referendarza – wizytatora w Kuratorium Okręgu Szkolnego Szczecińskiego. W 1950 r. kończy Liceum Pedagogiczne dla Pracujących¹². Pięć lat później, w 1955 r., miejscem pracy Profesor staje się Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Kadr Oświatowych, w którym przyjmuje stanowisko kierownika sekcji klas początkowych. Po kilku latach ponownie przyjmuje funkcję wizytatora w KOSS¹³. Rok 1961 można potraktować jako przełomowy, gdyż wtedy właśnie w życiu Janiny Parafiniuk-Soińskiej rozpoczął się długoletni okres budowania szczecińskiej pedagogiki akademickiej. W tym czasie bowiem objęła ona stanowisko zastępcy dyrektora I Studium Nauczycielskiego w Szczecinie. Co istotne, szkoła ta stanowiła zaplecze dla powstałej później Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, w której to z kolei objęła posadę starszego wykładowcy i kierownika Zakładu Metodyki Nauczania Początkowego¹⁴. Okres ten jest też ważny z perspektywy naukowego rozwoju bohaterki niniejszego artykułu. W 1958 r. ukończyła ona z wynikiem dobrym zaoczne studia magisterskie na Uniwersytecie Warszawskim w zakresie pedagogiki¹⁵ a w październiku 1968 r. na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM w Poznaniu uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika. Podstawą do nadania stopnia stała się praca pt. *Przygotowanie dzieci do nauki w szkole i jego wpływ na wyniki w pierwszym półroczu nauki w klasie pierwszej*¹⁶. Rozwój naukowy zintensyfikował równocześnie awans zawodowy Profesor. Po przekształceniu się w 1973 r. Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Wyższą Szkołę Pedagogiczną objęła na tamtejszym Wydziale Pedagogicznym kierownictwo Zakładu Dydaktyki zajmując w nim jednocześnie stanowisko docenta¹⁷. Trzy lata później, decyzją Rady Wy-

¹² AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Wniosek o odznaczenie Kawalerskim Krzyżem Odrodzenia Polski dr Janinę Parafiniuk-Soińską starszego wykładowcę w WSN w Szczecinie, k. 25.

¹³ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Kwestionariusz osobowy, k. 9.

¹⁴ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Kwestionariusz osobowy, k. 9.

¹⁵ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Odpis, b.d., k. 13.

¹⁶ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Zaświadczenie, Poznań 27 II 1968r., k. 14.

¹⁷ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Wniosek w sprawie przyznania honorowego tytułu 'Zasłużony Nauczyciel PRL' doc. dr hab. Janinie Parafiniuk-Soińskiej, Szczecin 14 03 1986 r., k. 103.

działu Nauk Społecznych UAM w Poznaniu z 8 listopada 1976 r., został nadany ówczesnej dr Janinie Parafiniuk-Soińskiej stopień doktora habilitowanego w zakresie pedagogiki. Podstawą nadania stopnia był dorobek naukowy oraz rozprawa habilitacyjna *Struktura i efekty samodzielnego studiowania*¹⁸. Niedługo po tym wydarzeniu Profesor objęła godność dziekana Wydziału Pedagogicznego WSP, pełniąc to stanowisko od 1978 do 1985 r., czyli do czasu powstania Uniwersytetu Szczecińskiego¹⁹. Z logicznego punktu widzenia stała się więc naturalną kandydatką do zajęcia funkcji dyrektora powstałego wówczas Instytutu Pedagogiki. Profesor kierowała Instytutem nieprzerwanie od 1985 do 1989 r.²⁰ Ten wymiar działalności organizacyjnej Janiny Parafiniuk-Soińskiej zasługuje na szczególną uwagę. Należy przypomnieć, że wzmiankowane powyżej lata stanowiły najtrudniejszy okres funkcjonowania Instytutu, który wymagał od zarządzającego ogromnego nakładu pracy, siły woli i odporności psychicznej. Gwarancją sprawnej pracy naukowo-badawczej są odpowiednie warunki materialne, a właśnie z ich zapewnieniem były wówczas największe problemy. Lokal, który Uniwersytet przejął od miasta na potrzeby Instytutu Pedagogiki w ogóle nie spełniał charakteru budynku oświatowego. Nie mógł zresztą takiego charakteru mieć, gdyż mieścił się w nim „Miastoprojekt”²¹. Co więcej, przez dłuższy okres czasu, w tym samym lokalu współistniały te dwie instytucje, a prace remontowe adaptujące budynek dla potrzeb oświatowych trwały do 1987 r.²² Podstawowym zadaniem Janiny Parafiniuk-Soińskiej po objęciu funkcji dyrektora Instytutu stało się zatem koordynowanie wspomnianymi pracami przy jednoczesnym zabezpieczeniu pomieszczeń na sale wykładowe i pokoje pracowników. Niewątpliwą zasługą Profesor było również zorganizowanie Instytutowej biblioteki i czytelnicy, które rozpoczęły działalność już w 1986 r. Z Jej inicjatywy zabezpieczono nie tylko zbiory biblioteczne, ale

¹⁸ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Zaświadczenie, Poznań 1 III 1977r., k. 15.

¹⁹ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Wniosek w sprawie..., k. 103.

²⁰ J. Król, E. Magiera, *Instytut Pedagogiki...*, s. 65.

²¹ Dokumentacja Rektoratu Uniwersytetu Szczecińskiego. Dział Administracyjno-Gospodarczy. *Specyfikacja nieruchomości przy ul. Ogińskiego 16/17; Kierunki prac przygotowawczych do uruchomienia Uniwersytetu Szczecińskiego*, b.d., [w:] *Uniwersytet Szczeciński. Od inicjatywy do inauguracji*, opr. K. Jaskot, Szczecin 2004, s. 487.

²² *Informacja o działalności inwestycyjnej i remontowej WSP w zakresie przygotowania bazy dla Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 13 maja 1985r.*, [w:] *Uniwersytet Szczeciński. Od inicjatywy do inauguracji...*, op.cit., s. 495.

i samo pomieszczenie, które wymagało prac remontowych w celu zabezpieczenia jak najwyższej funkcjonalności²³.

Uroczystość otwarcia biblioteki Instytutu Pedagogiki, 1986 r.
Wstęgę przecina dyrektor Instytutu Pedagogiki doc. dr hab. J. Parafiniuk-Soińska

fol. Jerzy Giedrys

W zasobach biblioteki zgromadzono około 20 tys. książek i około 5 tys. woluminów czasopism i wydawnictw ciągłych. Czytelnia Instytutu miała charakter otwarty z pełnym dostępem dla pracowników naukowych, studentów, absolwentów i nauczycieli²⁴. Działała ona nieprzerwanie do 2010 r., gdy zaistniała potrzeba zabezpieczenia dodatkowych pomieszczeń dla pracowników

²³ Rozmowa z Marią Polcyn w dniu 25 marca 2015 r.

²⁴ R. Jankowski, J. Król, *Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego*, [w:] *Uniwersytet Szczeciński na przełomie wieków i czasów*, op.cit., red. W. Stępiński, W. Tarczyński, Szczecin 2010, s. 148.

i studentów. W tym celu bibliotekę Instytutu zlikwidowano, a jej pomieszczenia przekształcono na salę wykładową i pokoje dla pracowników naukowo-dydaktycznych²⁵.

Wysiłkowi zabezpieczenia podstaw materialnych funkcjonowania Instytutu Pedagogiki towarzyszyły jednocześnie działania w celu zbudowania jego podstaw strukturalnych. Z tego powodu kadencja dyrektorska Janiny Parafiniuk-Soińskiej to zarazem czas stworzenia struktury zakładów i zatrudnienia w nich odpowiedniej obsady kadrowej. Przedsięwzięciu temu sprzyjało na pewno to, o czym wspomniałam w poprzedniej części artykułu, czyli że gros kadry Instytutu rekrutowało się z WSP, wnosząc tym samym do nowej placówki swoje doświadczenie i dorobek naukowy. Wspomnieć należy również o aktywności społeczno-naukowej Janiny Parafiniuk-Soińskiej. W tym trudnym dla Uniwersytecie czasie zasiadała ona i brała udział w pracach licznych komisji wydziałowych i senackich oraz współpracowała z różnymi ośrodkami akademickimi w Polsce (zwłaszcza z Uniwersytetem Poznańskim)²⁶. Czwartym filarem działalności Janiny Parafiniuk-Soińskiej na stanowisku dyrektora stanowiła aktywność naukowo-dydaktyczna. W latach 1985–1994, do momentu osiągnięcia wieku emerytalnego, kierowała Zakładem Dydaktyki Ogólnej. Po tym okresie przez rok czasu była w nim zatrudniona na pół etatu na stanowisku profesora Uniwersytetu Szczecińskiego. Od października 1995 do sierpnia 2000 r. na takim samym stanowisku i w tym samym trybie pracowała w Zakładzie Pedagogiki Wczesnoszkolnej²⁷. W tych latach realizowała własne projekty badawcze ogniskujące się głównie wokół istoty procesu i przebiegu organizacji kształcenia w klasach młodszych oraz określania celów i treści

²⁵ Dokumentacja Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego. *Opis infrastruktury zapewniającej prawidłową realizację celów kształcenia, w tym opis dostępu do sal dydaktycznych.*

²⁶ W. Andrukowicz, *Z żalem żegnamy Panią Profesor Janinę Parafiniuk-Soińską (1922–2012)*, „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2012, nr 1, s. 10.

²⁷ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Pismo Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego z 26.IX.1985 r., powołujące doc. dr hab. J. Parafiniuk-Soińską z dniem 1.IX.1985 r. na stanowisko kierownika Zakładu Dydaktyki Ogólnej, k. 215; AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Umowa o pracę, 1.X.1994 r., k.255; AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Umowa o pracę, 1.X.1995 r., k. 263; AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Umowa o pracę, 1.X.1999 r., k. 280.

kształcenia nauczycieli na studiach wyższych²⁸. Jednocześnie prowadziła zajęcia dydaktyczne ze studentami z zakresu dydaktyki ogólnej i metodyki pracy umysłowej oraz seminaria magisterskie i doktorskie²⁹.

Pogodzenie ze sobą tych czterech sfer aktywności wymagało, jak wspomniałam, dużego nakładu sił i środków. W ankiecie pracownika z 1986 r., w miejscu na uwagi i sugestie, Profesor napisała: „Przeciążenie zajęciami dydaktycznymi, administracyjnymi i organizacyjnymi”³⁰. Przeciążenie, o którym wspomniała, stało się ostatecznie przyczyną rezygnacji z funkcji dyrektora Instytutu, jaką Janina Parafiniuk-Soińska złożyła w maju 1989 r. „Decyzję moją” – pisała – „warunkują bardzo liczne przyczyny. Najogólniej można je określić jako przerost zadań w stosunku do moich aktualnych możliwości psychicznych i fizycznych”³¹. Dwa lata po zakończeniu kadencji dyrektorskiej, w lutym 1991 r., Janina Parafiniuk-Soińska dostała nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Szczecińskiego³². W Instytucie Pedagogiki pracowała do 2000 r. Zmarła dwa lata później, w dniu 3 września 2012 r.

Praca naukowo-badawcza

Długoletnia aktywność zawodowa i naukowo-badawcza nie pozwala na przedstawienie w syntetyczny sposób wszystkich aspektów zainteresowań naukowych i związanych z nią projektów badawczych Janiny Parafiniuk-Soińskiej. Można natomiast wskazać na fakt, że wyróżnione powyżej dwa podstawowe kierunki w Jej działalności, czyli z jednej strony cele i sposoby kształcenia w edukacji wczesnoszkolnej a z drugiej analiza zadań, struktura i ewaluacja kształcenia przyszłych pedagogów³³ ukształtowały się już na początku drogi zawodowej i naukowej. Świadczą o tym chociażby wspomniane

²⁸ [AB], *Jubileusz 50 lecia pracy zawodowej pani prof. dr hab. Janiny Parafiniuk-Soińskiej*, „Przegląd Uniwersytecki” 1996, nr 7–10, s. 19–20.

²⁹ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 337. Janina Parafiniuk-Soińska. Ankieta informacyjna nauczyciela akademickiego, Szczecin, 3.XII.1986 r., k. 109.

³⁰ Tamże, k. 112.

³¹ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Pismo z 24.V.1989 r., k. 232.

³² AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Pismo Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego z dn.31.I.1991 r., k. 242.

³³ W. Andrukowicz, *Z żalem żegnamy...*, op.cit., s. 9.

już w niniejszym artykule tytuły Jej rozpraw doktorskiej i habilitacyjnej³⁴, których pola badawcze były rozwijane i kontynuowane w kolejnych publikacjach naukowych.

Zainteresowania badawcze Janiny Parafiniuk-Soińskiej i prowadzona przez nią aktywność naukowa przełożyła się na imponującą liczbę publikacji. Profesor zostawiła po sobie ponad sto prac, w tym dziewięć monografii autorskich³⁵, kilka prac pod redakcją³⁶, kilkadziesiąt artykułów i komunikatów naukowych. Dorobek naukowy uzupełniają m.in. recenzje wydawnicze prac doktorskich, programy nauczania i raporty z badań³⁷.

Analiza prac Profesor przekonuje kolejny raz, że mamy do czynienia z wyrażną dwukierunkowością podjętej przez Nią refleksji naukowej, tj. oscylującą wokół kształcenia nauczycieli w procesie studiów wyższych i organizacji kształcenia w klasach początkowych³⁸. Podkreślić należy, że w każdym z zarysowanych obszarów badawczych Profesor wykazała się dużą oryginalnością i nowatorstwem stwierdzeń naukowych. Za przykład może służyć m.in. zagadnienie dojrzałości szkolnej, badaniem której Janina Parafiniuk-Soińska zajęła się już w 1964 r., a więc wówczas, gdy problematyka ta nie była pierwszorzędnym celem badań naukowych. Co więcej, w oparciu o przeprowadzo-

³⁴ AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Zaświadczenie, Poznań 27 II 1968 r., k. 14; AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. Zaświadczenie, Poznań 1 III 1977 r., k. 15.

³⁵ *Przygotowanie dzieci do nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej*, Poznań–Szczecin 1971; *Struktura i efekty samodzielnego studiowania*, Warszawa–Poznań 1976; *Studenci a kultura*, Warszawa–Poznań 1986; *Samodzielne uczenie się w procesie dydaktycznym*, Szczecin 1988; *Teoretyczne i empiryczne przesłanki doboru celów i treści kształcenia nauczycieli*, Szczecin 1994; *Zarys pedagogiki wczesnoszkolnej*, Szczecin 1996; *O bogaceniu i uspojnianiu komunikatów*, Szczecin 1999; *Przemiany w polskich programach wczesnoszkolnej edukacji*, Szczecin 2000; *O międzyludzkiej komunikacji*, Szczecin 2003.

³⁶ *Praca środowiskowa szkół w województwie szczecińskim*, Szczecin 1980; *Reformowane nauczanie początkowe*, Szczecin 1980; *Warunki i efekty pracy dydaktycznej zbiorczych szkół gminnych*, Warszawa–Poznań 1981; *Doskonalenie systemu komunikacji dydaktycznej: materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Szczecińskiego w dniach 12–13 XI 1987*, Szczecin 1991; *Kształtowanie samodzielności uczniów klas początkowych*, Szczecin 1990.

³⁷ E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, *A jednak można tak twórczo i pracowicie żyć*, [w:] *Trwanie i zmiana*, red. K. Jaskot, Szczecin 1997, s. 13; AUS, zespół: Dział Spraw Osobowych, sygn. 56/54. Janina Parafiniuk-Soińska. *Ankieta informacyjna nauczyciela akademickiego*, 3 grudnia 1986 r., k. 114–116.

³⁸ E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, *A jednak można...*, op.cit., s. 14.

ne przez siebie badania wygłosiła dość wywrotową na owe czasy tezę, że programy szkolne nie nadążają za poziomem rozwoju umysłowego dzieci stąd należałoby przemyśleć kwestię czasu rozpoczynania nauki szkolnej³⁹. Jako uzupełnienie podjętego zagadnienia dojrzałości szkolnej można potraktować kwestię kształcenia nauczycieli klas początkowych, która również stała się przedmiotem badań Profesor. Peregrynacje naukowe w tym obszarze skumulowały się przede wszystkim na istocie i przebiegu procesu kształcenia nauczycieli tego szczebla szkolnictwa oraz ich stosunku do pełnionej przez siebie roli zawodowej. Ustalenia badawcze, czyli wykazanie jednostronnej, głównie emocjonalnej postawy pedagogów wobec swojej pracy, skłoniły Profesor do postulowania reorganizacji całego procesu przygotowania kadry z naciskiem na rzeczowy i gruntowny dobór treści kształcenia⁴⁰. Był to zarazem drugi z podstawowych pól badawczych Janiny Parafiniuk-Soińskiej. Wnikliwa analiza współczesnych Jej modeli funkcjonowania nauczyciela w roli zawodowej wykazała, że teoretyczne przygotowanie zawodowe nie jest w żadnej mierze wystarczające. Twórcza i efektywna działalność pedagogiczna tworzy się dopiero w zetknięciu z praktyką, gdzie punktem centralnym staje się właściwy dobór celów i treści kształcenia⁴¹.

Klamrą spinającą scharakteryzowane powyżej obszary badawcze była kategoria samodzielności, której analizie Profesor dokonywała w perspektywie filozoficznej, psychologicznej, prakseologicznej i pedagogicznej. Tak szeroko zarysowana analiza pozwoliła Jej z kolei na opracowanie interdyscyplinarnego modelu (teoretycznego i empirycznego) samodzielnego studiowania – uczenia się. Zagadnieniu temu poświęcone zostały dwie zorganizowane przez Profesor konferencje naukowe, jak i liczne publikacje naukowe, m.in. wspomniane już prace pt. *Struktura i efekty samodzielnego studiowania* i *Samodzielne uczenie się w procesie dydaktycznym*. Weryfikację empiryczną skonstruowanego modelu, obok Janiny Parafiniuk-Soińskiej, prowadzili również Jej doktoranci⁴². Z tego też powodu nadmienić należy o działalności naukowo-popularyzatorskiej Profesor. Swoimi ustaleniami badawczymi dzieliła się zarówno z ośrodkami doskonalenia nauczycieli, jak i podczas licznie organizowanych przez siebie

³⁹ Zob. J. Parafiniuk-Soińska, *Przygotowanie dzieci do nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej*, Poznań–Szczecin 1971; E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, op.cit., s. 16–17.

⁴⁰ E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, op.cit., s. 17.

⁴¹ Zob. J. Parafiniuk-Soińska, *Teoretyczne i empiryczne przesłanki doboru celów i treści kształcenia nauczycieli*, Szczecin 1994; E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, op.cit., s. 16–17.

⁴² E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, op.cit., s. 14–15.

konferencjach metodyczno-naukowych. O randze prowadzonych przez Nią badań świadczy także fakt pełnienia funkcji konsultanta naukowego Sesji Postępu Pedagogicznego, jak i zasiadanie w zespole zajmującym się problemami edukacji przy Ministerstwie Edukacji Narodowej. Systematycznie współpracowała z redakcjami „Nauczania Początkowego” i „Życia Szkoły”. Sprawowanie przez Profesor wspomnianych powyżej funkcji było, jak wspomniałam, pokłosiem prowadzonych przez Nią badań naukowych. Wspomnieć należy na pewno o dwóch rozległych projektach badawczych. W ramach pierwszego z nich, w latach 1987–1990, Profesor kierowała osiemnastoosobowym zespołem, który realizował temat *Cele i treści kształcenia na kierunkach pedagogicznych*. W okresie lat 1988–1989 działał natomiast trzydziestoosobowy zespół pod kierunkiem Profesor, którego wiodącym kierunkiem badawczym było *Funkcjonowanie i kierunki rozwoju nauczania początkowego*⁴³. Wgląd w przedstawioną powyżej problematykę jeszcze raz utwierdza nas w przeświadczeniu o dwutorowości zainteresowań badawczych Janiny Parafiniuk-Soińskiej⁴⁴.

Istotnym wymiarem pracy każdego pracownika naukowo-dydaktycznego jest również jego aktywność na rzecz studentów i wychowania swoich uczniów w ramach rozwijania własnej szkoły naukowej. Profesor wykształciła kilkuset absolwentów z tytułem magistra rekrutujących się z różnorodnych kierunków i studiów, a także kilku doktorów nauk humanistycznych⁴⁵. Wśród nich znaleźli się: prof. Wiesław Andrukowicz, dr hab. Janina Świrko-Pilipczuk, dr Mariola Gańko-Karwowska, dr Iwona Korpaczewska, dr Dorota Ciechanowska, dr Bożena Grzeszkiewicz i dr Joanna Sikorska.

Profesor Janina Parafiniuk-Soińska we wspomnieniach współpracowników i uczniów

Ze wspomnień i rozmów przeprowadzonych ze współpracownikami i uczniami Profesor wyłania się obraz osoby bez reszty poświęconej pracy akademickiej. Postrzegana była jako tytan pracy, ale wymagający przede wszystkim od siebie, a potem od innych. Pracownicy, jak i studenci wiedzieli, że czas swoich obowiązków Janina Parafiniuk-Soińska postrzegała jako nienormowany i można było Ją zastać w gabinecie poza godzinami planowanych za-

⁴³ W. Andrukowicz, dz.cyt., s. 10–11; E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, dz.cyt., s. 18.

⁴⁴ Idem, dz.cyt., s. 11.

⁴⁵ Idem, dz.cyt., s. 11; E. Jaroni, J. Świrko-Pilipczuk, dz.cyt., s. 13.

jęć⁴⁶. W pracy naukowej była drobiazgowa, rzeczowa i często łamiąca utarte schematy myślenia i działania. Jej nietuzinkowość, indywidualizm i romantyczność – jak to podkreślił profesor W. Andrukowicz⁴⁷ – ułatwiały niewątpliwie poszerzanie horyzontów myślowych, ale na pewno nie otwierały drzwi do doraźnych zaszczytów i gratyfikacji⁴⁸. W tej mierze bowiem prezentowała niezwykłą skromność. „Wobec pochwał i werbalizowanego wobec Niej najwyższego uznania” – wspominają współpracownicy – „zawsze zachowywała dystans”⁴⁹. Wspomnianą wcześniej rzeczowość prezentowała Profesor również jako kierownik prowadzonego przez siebie Zakładu. Uważnie planowała w porozumieniu ze swoimi współpracownikami roczny plan wystąpień naukowych a po każdym z nich koordynowała owocną i wnikliwą dyskusją⁵⁰. Równie otwarta a zarazem wymagająca była wobec swoich uczniów. Wykazywała zainteresowanie ich rozwojem naukowym, a gdy zachodziła taka potrzeba to mobilizowała do jeszcze większego wysiłku⁵¹. W stosunkach personalnych cechowały Ją serdeczność, serdeczność, takt oraz – co nie bez znaczenia – poczucie humoru⁵². Wspomnieć należy również o cesze, którą może się poszczycić niewielu spośród ludzi nauki. Jest nią intelektualna pokora. Świadczyć o tym może wspomnienie Renaty Towlson, której Janina Parafiniuk-Soińska recenzowała rozprawę doktorską. Po latach, przy okazji kolejnego serdecznego spotkania, Profesor przyznała, że ówczesna doktorantka otworzyła Ją na trzeci, filozoficzny aspekt dydaktyki. „Moja dydaktyka jest dwuwymiarowa, pani Renato” – mówiła Profesor – „pokazała mi pani trzeci wymiar, którego nie tylko nie dostrzegłam, ale też nie wierzyłam, że w nauce istnieje”⁵³.

⁴⁶ Wywiad przeprowadzony z prof. W. Andrukowiczem dnia 11 lutego 2016 r.; Wywiad przeprowadzony z dr Bożeną Grzeszkiewicz dnia 11 lutego 2016 r.

⁴⁷ Wywiad przeprowadzony z prof. W. Andrukowiczem dnia 11 lutego 2016 r.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ *Jubileusz 50-lecia pracy zawodowej prof. dr hab. Janiny Parafiniuk-Soińskiej*, [w:] *Trwanie i zmiana...*, s. 10.

⁵⁰ Wywiad przeprowadzony z dr Bożeną Grzeszkiewicz dnia 11 lutego 2016 r.

⁵¹ Wywiad przeprowadzony z prof. W. Andrukowiczem dnia 11 lutego 2016 r.

⁵² Wywiad przeprowadzony z dr Bożeną Grzeszkiewicz dnia 11 lutego 2016 r.; *Jubileusz 50-lecia pracy...*, s. 10.

⁵³ R. Towlson, *Z żalem żegnamy...*, s. 13.

Zakończenie

Zamiast podsumowania chciałabym przytoczyć ważne słowa jednego z wychowanków prof. Janiny Parafiniuk-Soińskiej, które można jednocześnie traktować jako postulat na przyszłość. „Mnie tylko pozostaje” – pisze profesor W. Andrukowicz – „zachęcić siebie i innych do podjęcia większego wysiłku i rzetelnego studiowania spuścizny Pani Profesor (...), bowiem naprawdę zasługuje ona na włączenie jej do współczesnego dyskursu o kondycji naszych szkół na każdym szczeblu kształcenia, jak również o kondycji nauczyciela”⁵⁴.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego:

zespół: *Dział Spraw Osobowych*, sygn. 56/54. *Janina Parafiniuk-Soińska*.

Ankieta informacyjna nauczyciela akademickiego, Szczecin, 3.XII.1986 r.

Kwestionariusz osobowy

Odpis, b.d.

Pismo Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego z 26.IX.1985 r. powołujące doc. dr hab. J. Parafiniuk-Soińską z dniem 1.IX.1985 r. na stanowisko kierownika Zakładu Dydaktyki Ogólnej.

Pismo Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego z dn.31.I.1991 r.

Pismo z 24.V.1989 r.

Umowa o pracę, 1.X.1994 r.

Umowa o pracę, 1.X.1995 r.

Umowa o pracę, 1.X.1999 r.

Wniosek o odznaczenie Kawalerskim Krzyżem Odrodzenia Polski dr Janinę Parafiniuk-Soińską starszego wykładowcę w WSN w Szczecinie, b.d.

Wniosek w sprawie przyznania honorowego tytułu ‘Zasłużony Nauczyciel PRL’ doc. dr hab. Janinie Parafiniuk-Soińskiej, Szczecin 14 03 1986 r.

Zaświadczenie, Poznań 27 II 1968 r.

Zaświadczenie, Poznań 1 III 1977 r.

Dokumentacja Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego:

Opis infrastruktury zapewniającej prawidłową realizację celów kształcenia, w tym opis dostępu do sal dydaktycznych.

⁵⁴ W. Andrukowicz, *Z żalem zegnamy...*, s. 12.

Dokumentacja Rektoratu Uniwersytetu Szczecińskiego. Dział Administracyjno-Gospodarczy:

Specyfikacja nieruchomości przy ul. Ogińskiego 16/17.

Źródła drukowane:

Dziennik Urzędowy nr 39, poz. 231. Rozporządzenie Rady Ministrów z 29 IX 1973 r. w sprawie utworzenia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie.

Informacja o działalności inwestycyjnej i remontowej WSP w zakresie przygotowania bazy dla Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 13 maja 1985 r., [w:] Uniwersytet Szczeciński. Od inicjatywy do inauguracji, opr. K. Jaskot, Szczecin 2004.

Kierunki prac przygotowawczych do uruchomienia Uniwersytetu Szczecińskiego, b.d., [w:] Uniwersytet Szczeciński. Od inicjatywy do inauguracji, opr. K. Jaskot, Szczecin 2004.

Źródła wywołane:

Rozmowa z Marią Polcyn w dniu 25 marca 2015 r.

Rozmowa z Wiesławem Andrukowiczem w dniu 11 lutego 2016 r.

Rozmowa z Bożeną Grzeszkiewicz w dniu 11 lutego 2016 r.

Źródła internetowe:

http://cmentarze.szczecin.pl/Cmentarze/chapter_11975.asp?smode=1&fnazwisko=Parafiniuk&fimie=Janina&fdataurodzenia=&fdatazgonu

Opracowania:

[AB], *Jubileusz 50 lecia pracy zawodowej pani prof. dr hab. Janiny Parafiniuk-Soińskiej*, „Przegląd Uniwersytecki” 1996, nr 7–10.

Andrukowicz W., *Z żalem żegnamy Panią Profesor Janinę Parafiniuk-Soińską (1922–2012)*, „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2012, nr 1.

Chmielewski Z., *Nauka i szkolnictwo wyższe w życiu intelektualnym Pomorza Zachodniego po 1945 roku*, [w:] *Kongres Pomorski. Od historii ku przyszłości Pomorza*, red. H. Bronk, E. Włodarczyk, Szczecin 1999, s. 189.

Faryś J., *Pięćdziesięciolecie nauki polskiej na Pomorzu Szczecińskim*, „Przegląd Uniwersytecki” 1996, nr 1–3.

Jankowski R., Król J., *Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego*, [w:] *Uniwersytet Szczeciński na przełomie wieków i czasów*, red. W. Stępiński, W. Tarczyński, Szczecin 2010.

Jaroni E., Świrko-Pilipczuk J., *A jednak można tak twórczo i pracowicie żyć*, [w:] *Trwanie i zmiana*, red. K. Jaskot, Szczecin 1997.

- Kozłowski K., *Pomorze Zachodnie w latach 1945–2010. Społeczeństwo – władza – gospodarka – kultura*, t. 1, Szczecin 2012.
- Koźmian D., *Droga do Uniwersytetu Szczecińskiego w opinii prasy centralnej i regionalnej w latach 1981–1985 (w 15. rocznicę powstania uczelni)*, Szczecin 2000.
- Koźmian D., *Rozwój Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie w latach 1968–1983*, Szczecin 1985.
- Król J., Magiera E., *Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego (1985–2015)*, Szczecin 2015.
- Lesiński H., *Uczelnie wyższe i nauka*, [w:] *Dzieje Szczecina 1945–1990*, red. T. Białecki, Z. Silski, Szczecin 1998.
- Parafiniuk-Soińska J., *Przygotowanie dzieci do nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej*, Poznań–Szczecin 1971.
- Parafiniuk-Soińska J., *Teoretyczne i empiryczne przesłanki doboru celów i treści kształcenia nauczycieli*, Szczecin 1994.
- Stępiński W., *Wniosek promotorski w sprawie nadania Gerardowi Labudzie godności honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego*, [w:] *Gerard Labuda. Doktor honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego*, red. M. Drzonek, Szczecin 2003.
- Towlson R., *Z żalem żegnamy Panią Profesor Janinę Parafiniuk-Soińską (1922–2012)*, „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2012, nr 1.
- Turek-Kwiatkowska L., *Problemy rozwoju nauki i oświaty pomorskiej*, [w:] *Pięćdziesiąt lat Polski na Pomorzu Zachodnim. Polityka. Społeczeństwo. Kultura*, red. K. Kozłowski, E. Włodarczyk, Szczecin 1996.

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest działalność zawodowa i naukowo-badawcza profesor Janiny Parafiniuk-Soińskiej. Uczona ta związana była ze Szczecinem rodzinnie i zawodowo już od 1949 r. Czynnice uczestniczyła również w budowaniu szczecińskiej pedagogiki akademickiej, gdyż pracowała zarówno w Wyższej Szkole Nauczycielskiej, jak i Wyższej Szkole Pedagogicznej, a instytucje te traktować można jako prapoczątek Uniwersytetu Szczecińskiego, w tym i Instytutu Pedagogiki. Profesor pełniła też funkcję dyrektora w ostatniej z wymienionych placówek w najtrudniejszym okresie jej funkcjonowania, co na pewno wymagało od niej znacznego nakładu pracy i wysiłku. W artykule przedstawiono również kierunki pracy naukowo-badawczej koncentrując się na dwóch podstawowych: procesowi kształcenia w nauczaniu początkowym i przygotowaniu nauczycieli na szczeblu akademickim. Przywołano też obraz Janiny Parafiniuk-Soińskiej we wspomnieniach jej współpracowników i uczniów wskazując jednocześnie na jej najważniejsze przymioty jako człowieka i naukowca.

Summary

The article presents professional and scientific activity of professor Janina Parafiniuk-Soiński. The scientist was connected with Szczecin (family and professionally) already since 1949. She actively participated in the construction of the Szczecin academic education because worked at Wyższa Szkoła Nauczycielska and Wyższa Szkoła Pedagogiczna. These institutions, as we remember, can be considered as a praforma of University of Szczecin, including Instytut Pedagogiki. The professor also served as a director of the latter institutions in the most difficult period of its operation, which certainly required from the considerable amount of work and effort. The paper also presents the directions of scientific work – research focusing on two fundamental: learning process in teaching and initial preparation of teachers at university level. Also invoked the image of Janina Parafiniuk-Soińska in the memories of her colleagues and students at the same time pointing out its most important qualities as a man and scientist.